

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Vásártér (részletek)

Nagyapa ül a lépcsőn, ölében szakajtó, abba fejt, morzsolgatja a málét. Megpróbálnám én is, de nekem nem adja meg magát a cső, vézna kis ujjaimmal meg sem tudom bontani az acélosra érett szemek tömören beágyazódott sorait. Igyekvésem láttán nagyapám kezembe ad egy félig fejtett csövet, s azzal, ha nehezen is, de már boldogulok. Az idő eközben telik, a nap már rendesen közénk pörköl, boglyas, sötét hajam alól csorogni kezd a víz. Pedig nagyapám régebben ül ott, ráadásul pufajkanadrágban, mégsem izzad. Hát az meg hogy lehet? – kérdezem. Neki, az ő közsvényes lábainak díreket jólesik a meleg – mondja. A tavaly egész nyáron le se vetette a vate-linnel bélelt nadrágot. Most is csak a gumicsizmát rúgta le lábáról, hadd süsse a nap, hadd fújdogálja a szellő. Odapislantok, s megállapítom, hogy az ő lába legalább nem olyan fekete, mint a Szaxon bácsié, aki – már láttam – pont így napoztatja, ha kiül a háza elé. A szomszédasszonya állítólag meg is kérdezte tőle, hogy szokta-e mosni a lábát? Az öreg, hogy válaszolni tudjon, kivette szájából a pipát, köpött egyet, s miután elégedetten nyugtázta, hogy nyála ez alkalommal is nagy, szabálytalan csillagalakban terült szét a porban, röviden csak ennyit felelt:

– Én, jányom, suha.

De az én nagyapám szokta, láttam már többször is, ám hagyjuk ezt az oktalan beszédet. Meg amúgy is készülődben van valami, mert a diófán megcsörrent a szarka. Nagymama kedélyesen kiszól a konyhából: – Csak nem vendég jön tán? Nagyapa nem válaszol, mert az efféle buta kérdést rendes, református ember meg se hallja, de engem felcsigázott vele, hát faggatom. Milyen vendég? Honnan veszi Nagymama, hogy jön valaki? Nagyapa kelleetlenül felel. – Hát, csak így szokás mondani: Csereg a szarka, billeg a farka, vendég jön. Ne törődj vele, pusztaság az. Pusztaság vagy nem pusztaság, de nyiszorog a kisajtó, s lassú, kacszázó léptekkel jön Ignatisin Jóska, a postás.

– Adjon az Isten, Elek bácsi! Sürgöny érkezett.

– Fogadj' Isten! – válaszol Nagyapa. – Oszt' mi áll benne?

– Az, hogy jön haza a fia, Árpád.

– Hallod má' Margit! – szól izgatott hangon be a házba – Jön haza Árpád!

A hírré Nagymama is kiszalad a konyhából, s amint kezébe kapja a táviratot, ruhája zsebét tapogatja izgatottan.

– Jaj, Istenem, hol a pápaszem, hova tettem a pápaszemet?

Visszalohol a konyhába, a Singer gép lapján meg is találja, s jön máris a fényre, hogy olvasni tudja.

– Asszonya: Szombaton, harmadikán érkezünk. Árpád. Mi is van máma, öregem?

– Csőtörtök – feleli Nagyapa, és mint aki még most sem akar hinni a fülének, fejét ingatva hozzát teszi: Úgy látszik, mégiscsak igazat beszélt a szarka.

A Nagymama gondolatai azonban már előrébb tartanak.

– Így legalább Laci elibek tud menni Csapra, oszt segít nekik cipekedni...

Árpád bátyám annyira hasonlít apámra, hogy Tácu, a vonat elé kirendelt szekeres meg is szólítja: – Laci, ezt a két bőrdönt én már viszem a szekerre, hozzátok utánam a többit. De elcsodálkozik, amikor a peronon feltűnik a másik Laci, aki a kis Margitkának és Gitta sógornőjének a magas lépcsőről való leszállását segíti. – Juj, hát akkor te meg biztosan Arpi vagy! – hozza helyre tévedését. – Emlékszel rám? Habár nem biztos, mer’ tik idősebbek vagytok pár évvel. Én meg a Biri fia vagyok – próbálja tisztába tenni Tácu az ismeretség eredetét.

Nagy otthon az öröm, mert mégiscsak sok, mint majd utóbb kiszámolom, az a tizenkét év, amióta nem látták egymást. Nagyapa megtisztálkodott, megborotválkozott és kiöltözött az alkalomra – az orosz módiból átvett pufajkanadrágot könnyű cájgpantallóra cserélte, és lábára cipőt húzott, hogy Árpád fiának ne kelljen szégyenkeznie miatta előkelőbb származású felesége előtt.

Arpi bácsi valóban nagyon hasonlít az én apukámra, csak egy jó tenyérynivel alacsonyabb, és bal arcán nem visel forradást. Hogy alacsony termetű, azt már az esküvői fényképükről is láttam. Az ügyes fotográfus egy sámedlire állította, hogy ne tűnjék túl alacsonynak hosszú, fehér ruhás menyasszonya oldalán, s a ruha visszafordított uszálya lazán át van dobva a kisszéken, hogy leplezni próbálja ezt a kis csalást. Gitta néni a valóságban is magas, erős csontozatú és tartózkodó természetű asszony, aki nem hajol le hozzám, hogy megcsókolja az arcomat, mint más rokonok, az irántam való rokonszenvét, ha érez egyáltalán irántam valamit, egy számomra érthetetlen dicsérettel intézi el, „Te aztán vagány gyerek vagy” – mondja. De mit várhatnék tőle, amikor saját kislányát is két szemének villanásaival fegyelmezi, és úgy jár köztünk, mintha karót nyelt volna. Margitkát pedig, akit én nagyon, de talán még annál is jobban vártam, szinte azonnal kistestvéremként fogadtam el. Ő olyan komoly és jól nevelt kislány, aki kezet nyújt egy fiúnak is, amikor bemutatkozik, és olyan igaz, gyermeki szeretettel és ragaszkodással néz nagymamánkra, akit végre megismert, mintha csak attól tartana, hogy bármelyik pillanatban elszakíthatják tőle. Hát tessék, ez egy újabb ok, hogy azonnal megszeressem, s miután szóba került, hogy orvos leszek, ha megnövök, mindenáron injekciót akarok adni Margitkának a nagyapám által faragott fecskendővel. De nem a karjába, azt hiába tartja olyan engedelmesen, hanem a hasába, a szoknyája alá, mert engem – egyelőre – a kislányok másságában leginkább a szép fehér hasuk érdekel. S míg a jelképesen meghegyezett szűrőeszközt hasára szorítom, szemét és arcát figyelem, mert gyermeki érző szívemmel a világért sem szeretnék neki fájdalmat okozni, addig szúrom csak, amíg türelemmel viseli.

De hamarosan előkerülnek az ajándékba hozott dolgok, a barack- és cseresznyepálinkás üvegek, s mivel a többire már figyelni sem érdemes, a férfiak egyiknek azonnal kitekerik a nyakát, s isznak egy kupicával a találkozás örömeire. S ebben a pillanatban, hogy teljesebb legyen az öröm, Pista bátyám, a legkisebb fiú is megérkezik. Iszik egy nagyon keveset Nagymama, és isznak az asszonyok is, majd asztalra kerül a vacsorára sült friss oldalas, s az emberek az étvágy fokozása végett, vagy a cseresznyéhez való ragaszkodásuk jeleként isznak még egyet. A vacsora végén Nagyapa előveszi a Kövesditől vásárolt fehérbort, egyre inkább csillognak a szemek, kipirulnak az arcok, s egyszer csak énekelni kezdenek. Árpi bátyámnak jó hangja van. Magyar nótákat, operett-részleteket hallgatunk, apám helyenként tóditja, de aztán a bátyám abbahagyja, meghúzza a borospoharat, és indítványoz: – Akkor most az Apuka nótáját! Nagyapa pironkodva megcsóválja fejét, hogy ez meg mire való, de amint Árpád rázendít a legénykort idéző régi nótára, ő is beleerősít: Vesz nekem édesanyám kalapot, / Fújja a szél rajta (j)a szalagot. / Ha nem fújja, magam is lobogtatom, / Ezt a kisjányt ide csalogtatom.

De úgy látom, Pista bátyám nagyon szeretné, ha őt is felnőttként kezelnék, emberszámba vennék végre, hogy a figyelem egy kevésbé ráirányulna. – Amikor Dobászon vótam, egy Munkács-környéki legénytől ezt tanultam – mondja lelkesen, s ő is belekezd egy nótába: Hej (de) rézpénzt adjál, kutya zsidó, nem bankót, / Mer’ a bankó a betyárnak nem való. / Mer’ a betyár hun megázik, megfázik, / Oszt a bankó a zsebébe széjjelázik.

Apám arca erre elkomorul, szúrós szemmel Pista öccséhez fordul, és mindenki számára érthetően tiltakozik a nóta ellen:

- Ebből elég! Nem kell a zsidókat bántani. Épp elég szenvedést mért a sors rájuk így is.
- Bátyám, de hát evvel én mi rosszat mondtam? Különben is, e’ csak nóta!
- És azt már elfelejtetted, amikor a kűhíd alatt a zsidó gyereket békával ettetétek?
- Az már régen vót, még a csehek alatt. És ha tudni szeretnéd, abban a gazember-segben én nem is vótam benne, csak ódalrul láttam.

Gitta néni most kezd igazán odafigyelni az éleződő párbeszédre, s férje mellé teledve faggatni kezdi:

- Mondd csak, hogy is volt ez a békás dolog? Engem érdekel.
- Á, nem nagy ügy – feleli Árpi bátyám, én nem voltam ott, csak hallottam, hogy a Bajuszkirály, vagyis Endre, a testvére, Gyula, meg Tibi, de Szilágyi Laci is ott volt, a csináltút kőhídja alatt kártyáztak, aztán ott gibicelt mellettük az egyik zsidó gyerek, azt hiszem, a Szaporafaszú fia. Mamuka, mi is volt a rendes neve annak a zsidónak?
- Az, ha jól emlékszem, a rőfös Gelb Lajosnak az egyik bátyja vót. Azért híjták így, mert sok gyereke vót. Igen, Gelb vót az is – magyarázza Nagymama.
- Na, hát annak az egyik csenevész kölyke csak ott lábatlankodott, ezek meg azt mondták, ezen túl akkor lehet köztük, ha megtér kereszténynek. De az csak vigyorgott, és rázta a fejét. Akkor Tibi meg Szilágyi Laci elkapták, a két karjánál fogva a híd kőfalának szorították, és úgy próbálták belőle kicsikarni a hitvallást:
- Hiszed a Krisztust, az anyád úristenit? De az csak ingatta a fejét. Ekkor Gyula kikapott a vízből egy nagy zöld békát, elő mindjárt a bicskát, oszt a kövön négyfelé vágta, s egy darabot mindjárt az orra alá tartott. Akkor oszt már ő kérdezte:

– Hiszed a Krisztust? De a fiú most is azt mondta, hogy nem.

– Ha nem, hát nem. Így is jó – hagyta rá Gyula. – Na, de akkor nyeljed, Bumi!

De a fiú összeszorította fogait, nem volt hajlandó kinyitni a száját. Gyula erre bedühödött, a kés hegyit a nyakának szegezte. Megijedt erre rendesen, csak úgy járt a két szeme, de látta, hogy ezek nem tágítanak, hát nagy nehezen csak kitátotta, az meg gyorsan belenyomta az undorító cafatot. Hanem annak esziben sem volt, hogy lenyelje, csak forgatta a szájában, de nem volt mese. Gyula a szájára szorította a tenyerit, megforgatta szeme előtt a bicskát, így oszt csak legyűrte a torkán, csak úgy düjjedt a két szeme. Na, akkor megént megkérdezte tülle:

– Most már hiszed a Krisztust?

– Menjete a francba! – kiáltotta a szegény gyerek, és mindenképpen szabadulni akart a fogságból. De erre Endre már hozta is a béka következő darabját, és nyomta egyenesen a szájába. Hát erre inkább meggondolta magát a zsidó fiú, és sírva mondta, hogy hiszem, hiszem, csak ne csináljátok ezt velem, engedjete már! Hát, ez bizony így volt.

Gitta néni még ült egy keveset maga elé meredve, majd felállt bátyám mellől, álló helyzetéből visszanézett rá, aztán sógoraira emelte szemét. Egy másodperc töredékéig nekem is sikerült elkapnom a tekintetét, és mély kiábrándultságot láttam benne. Aztán csak ennyit kérdezett:

– Mit tudtok róla, megúsza a háborút az a Bumi nevű gyerek? Árpád bátyám és öccsei lehajtott fővel hallgattak. Helyettük Nagymama válaszolt:

– Elvitte innen mindenkit, őket is. Oda is vesztek. Az egész család. De a nagybátyja, Gelb hazajött.

– Jobb is, hogy nem kell vele találkoznotok, nem kell a szemébe néznetek. Vegyétek tudomásul, hogy a gyermek lelke, vagy, ahogy mostanában nevezni szokás – a tudata pontosan rögzít minden sérelmet, minden ellene elkövetett erőszakot, és csak az emberen múlik, hogy később, ha módja is nyílik rá, hogyan válaszol: a bosszú, vagy a megbocsátás nyelvén? És tudjátok, miért? Mert a lélek örök és nem öregszik a testtel, legfeljebb nemesedik – mondta Gitta néni, s elindult az ajtó felé, mintha éppen csak friss levegőre vágya.

Árpi bátyám meg, mintha lelkiismeret-furdalást érezne az előbbi téma miatt, mintha a beszélgetés folyását szeretné visszavezetni odáig, ahol a zsidó gyerek esete felvetődött, s hogy ez alkalommal említetlenül hagyhassa a vele esett gyalázatot, nagymama felé fordulva megszólalt:

– Istenem, de jó újra itthol lenni! – tört fel belőle a sóhaj, s ezzel mintegy áthangolódva beszélni kezdett. – Igaz, a Vásártér nem olyan már, mint azelőtt volt, sok minden változott itt is, de azért nekem csak a Vásártér maradt. Jól emlékszek még, amikor apróbb gyerekek voltunk, apuka fuvarokat vállalt, oszt midig hozott nekünk jó krumplicukrot, no meg a lacikonyha körül terjengő finom illatokat se lehet felejtetni. Meg ott volt az a sok mester. A csizmadiák, a szabók, a fazekasok, számját se lehet tudni, hányféle sátor állt, mind kínálták a portékájukat! Mutatványosok, meg léggömbárosok is jöttek, ahol meg a forralt bort mérték, ott hamar lábra kapott a jókedv, ott osztán a cigány muzsikuskoknak is leesett néhány pengő.

S ahogy sorolta az emlékeket, arca teljesen kisimult, szinte gyerek lett újra.

– Apuka – szólt váratlanul nagyapához, aki már alig győzte a sok egyetértő bólogatást – hogy is történt az az eset az ökrös gazdával, meg a léggömbökkel? Sokszor hallottam már, de félek, hogy valami részlet mindig kimarad.

Nagyapa simított egyet bajszán, fogatlan szájában mosoly fakadt, s beszélni kezdett ő is.

– Ez még legénykoromba történt, a békeidőbe. A nagypaládi gazda négy szép hízott ökröt hozott a vásárba, mer’ férjhez készült adni a jányát, oszt’ stafrung kellett neki. Négy gyönyörű jószág vót, hamar elkótt mind, a’ meg örömben áldomást ígért a vevőnek, de útjába került a léggömbáros is, oszt’ eszibe jutottak az apróbb pulyák. Vett is nekik vagy öt-hat színes lugbalmot¹ a szárukat meg hozzákötötte a bugyellárisához, azt meg a kiskabátja övébe dugta. Oszt’ ahogy itták a bort, hamar kedvük kerekedett, oszt’ ahogy magyarázott, hadonászott jókedvibe’, az öve meglazult, a léggömbök meg szépen emelkedni kezdtek. Atya egy égl! Mire a paládi gazda észbe kapott, a léggömbök a bugyellárisal a torony tetejibe’ jártak. Szaladt az ember utána, kiabálta: Emberek, ott repülnek az ökreim, ott repülnek! A nép meg csak nézte, azt hitték, hogy megháborodott. Hát így vót.

Engem, aki az egyik sarokban meghúzódva hallgattam Árpai bátyámat és nagyapát, a vásári történet cseppet sem hozott lázba. Agyam újra a zsidó fiú körül forgott, akit az én nagybátyáim a békahúsrá kényszerítettek. Olyan érzésem támadt, mintha nagyapa beszéde közben elszenderedtem volna, s valaki váratlanul nyakon legyintett, hogy ébresztő. Mintha a „Nyeljed, Bumi!” nekem szólt volna. Pontosan ezekkel a szavakkal szokott anyám még jobb étvágyra buzdítani, amikor azt látta, hogy valamit jó ízzel eszek. Így már teljességgel ismerős a mondás, de azt mégsem gondoltam volna, hogy ennek egy ilyen durva történet az eredete. El is döntöttem, hogy ezen túl nem fogom eltűnni neki sem, hogy így beszéljen hozzám. Hát nincs nekem saját nevem?

* * *

Senki sem tudott olyan nesztelenül jönni-menni, mint Boriska néni. Nagyapa sógorasszonya, vállán a sötét nagykendővel úgy érkezett most is, akár az árnyék. Én a reggelire kapott, tejeskávéban áztatott kenyeret kanalaztam éppen, s csak azt vettem észre, hogy már le is ült. Akkor mondta csak, hogy aggyisten, aztán mindjárt mondanója közepébe vágott. Kész tényként adta elő, hogy ha eddig nem volt elég dolga, ezen túl bizony megsokasodhat, mert az öreg Pákhné ágynak esett, s mivel nem igen fog már talpra állni, csak kell valakinek jární utána. Közelebbi rokona nincs Berta néninek rajta kívül, így az csakis ő lehet.

– Miután a nyár vége felé eltemette az urát, hamar leesett a lábáról, oszt’ se kutyája, se macskája, de valakinek csak kell lenni mellette. Asszongya Berta néném, mindenit arra irassa, aki gondozni fogja, de csak akkor, ha meg lesz vele elégedve. Hát az időmből éppen kitelik, akkor meg miért ne járnék utána?

– Pedig nemsokára itthon is szükség lesz rád – kapcsolódik a beszélgetésbe Nagy-

1 Luftballon

mama. – Elvállaltad, ahogy hallom, az ágybéli mosást is a dongós iskolába.² Még jó, hogy az csak néha esedékes, de tizenöt-husz garnitúrát, ugyi, mindjárt nyakunkon a tél, megszáritani se egyszerű, nemhogy kimosni, osztán még vasalni is. Meg kell avval dógozni.

– Ezt a mosást csakugyan neki köszönhetem, Elinek. Ű szerkelte azt a dógot a nyakamra, mer ű ott a buháter³ vagy mi az isten csudája, de asszongya, ne aggódjak, meg leszek érte fizetve.

– De azt is hallom – vette vissza a szót Nagymama –, hogy a jányod, Eli megint várandós, neki is csak eljön az ideje, csak elvárhat akkor ű is tüled egy kis segítséget. Nem gondolod, Boris?

– Hát ami igaz, az igaz. Ez a Jani megént csak jól hozzávágta a jányomhoz a gatyáját. Jányom, mondom neki, én valahogy mégse értem, hova siettek avval a pulyával? Várhattatok vón még. De mondtam a vejemnek is, hogy értem én, hogy annyira oda van azér' a kis valamiér', mer' vót má' evvel így más is. Hát szántson, szántson, amennyi jól esik, de nem muszáj mindig vetni is.

Fogalmam sem volt még arról, amit Boriska néni a szántásról-vetésről összehordott. Tudtommal nem volt Jani bácsinak se lova, se ekéje, de úgy látszik, Nagymama mégis érthette, mert valami olyasmit mondott sógorasszonyának, hogy az a mag akaratlanul is a földbe kerülhet, amit neki is tudni kellene, ha már meg is vénült.

– Értem én – mondja erre Boriska néni –, de e' már a harmadik. Hát arra nem gondol, hogy fel is kell űköt nevelni? Nem az a világ van már, mint a mi időnkbe. Akkor egyik nevelte a másikat, most meg... jászliba kűdik, meg mit tudom én... a bőcső már nem elég, kocsi kell neki. Oszt' mi az a kis kereset, amit a vejem a Tiszaszt-rojbul⁴ hazához? Még jó, hogy hargászni szeret, oszt' a hallal, amit fog, avval is csak pótol valamit.

– Te meg ne hánytorgass nekik, Boris, semmit se! – Kapcsolódik Nagyapa is a beszédbe a spar mellől. – Elfelejtetted tán, hogy te is nyócat hoztál a világra? Ha eccer jön az a gyerek, hadd jöjjön, azt a Jóisten adja, visszautasítani nem lehet. Űk meg hát, ugyi, csak fiatalok még, hadd szeressék egymást. Meg osztán a jányod is dógozik, csak nem tanult hiába. Csak lendít ű is valamit a háztartásba. Oszt' ha Pákné nem húzza már sokáig, a végin még gazdag leszel, mer olyan ház, mint az övé, tán nincs is több Újlakon. Azt még Balog építette, nála jobb kűművest meg keresni se lehetett az egész környéken.

– A' már eccer igaz, hogy szép nagy, díszes ház, nem olyan összedobált, mint ezek a faházak itt szembe.

– Nanal – Vonja össze szemöldökét Nagyapa. – Nem olyan utólsók éppen ezek se. Én még jól emlékszek rá, milyen ügyesen dógoztak azok a hucul mesterek. Csak megállt a nagy rönk felett, oszt a plenkáccsal fél ódalrul úgy arasonként bevagdosta, aztán meg szedte le rulla a felesleget, oszt' fordult mindjárt a másik végire. Ojjan egyenletes, meg egyforma vót az, mintha fűrésszel vágták vóna. Én meg vittem neki-

2 Dongós iskola – a méhészképző szakiskola megnevezése a helyi szóhasználatban.

3 Buhalter (orosz) - könyvelő

4 Tiszasztroj – orosz mozaikszó, a Tisza-töltések építésére, javítására létrehozott állami vállalat neve.

jek egy jó darab szalonnát, egy kis tejet, oszt' rakhattam a szekerre a sok jó forgácsot, amennyi csak fért. Én is jól jártam, meg űk is – meséli Nagypapa elégedetten.

De most váratlanul rángatózni kezd nagyapám arcizma, s azzal együtt a bajusza is. Olyan hangtalanul tud nevetni, hogy aki éppen nem néz rá, észre sem veszi. Csak valami halk, szagatott sziszegésféle hagyja el a száját, de Nagymama, bár háttal ül neki, észreveszi.

– Na mi az, öregem, csak nem tán az angyalodat látod?

– Azt éppen nem, csak eszembe jutott az öreg hucul – bökte ki, és nevetett tovább.

– Csak nem az tán, amék király szeretett vón lenni?

– De – helyeselt az öreg. – Űlt a rönkön, miután elkötötte a früstököt, nyújtózott egy nagyot, oszt' ábrándozott: Ha én eccer király vónám! A többi meg csak nézett rá, hogy mi lenne akkor? Oszt' azután mondta tovább: Vaj ennám! Zsír innám! Minden reggel zújabb, zújabb bocskor húznám! – Így mondta – utánozta nagyapám az öreg ruszin tört magyarságát, és ismét nevetett, aztán még magyaráztaként hozzáfűzte: Azt gondolta, a király is olyan, mint űk, csak egy kicsivel módosabb.

A konyha derűjét az udvarról beszaladó Jánoska, Gizi néném kisebbik fia zavarta meg.

– Nagymama! – fakadt mindjárt panaszba – Jani bácsi meg csúfolkodik.

– Miért? Mit mondott neked?

– Azt, hogy János, tokányos⁵ a lábos!

– Oszt te nem tudsz neki válaszolni? Mondjad, hogy nyalja ki.

De Jánoska már nem érkezett megfogadni a tanácsot, mert Jani bácsi az ajtóban állt.

– Jó napot – köszönt mogorván. – Magát keresem, anyós – fordult mindjárt Boriska nénihez. – De gondolhattam vón rögtön, hogy a soron ül. Na, jöjjön csak haza, mert Elinek fel kell menni a Zöldkeresztbe, én meg már készülök szógálatba fele, vigyázzon egy kicsit a kisjányra, mer' nincs kire hagyni.

– Na, lássátok? Én már csak erre kellek itthon – szólt az öregasszony, s elindult a veje után.

Ahogy felszabadult a terep, Nagypapa előkereste a Kálmán fiától kapott takaros tajtékipát, s a disznóhólyag zacskóból jó alaposan megtömté. Legalább kétszer annyi vágott dohány fért bele, mint a megfakult, a sok piszkálástól kilyukadt cseréppipába. De amint a gyufa után nyúlt, izegni-mozogni kezdtem, mert napok óta ott ágaskodott már bennem a tűzgyújtás iránt való kíváncsiság.

– Nagypapa –, termettem egy hirtelen mozdulattal előtte – tessék nekem ideadni a gyufát, most én hadd gyújtsam meg!

Az öreg határozottságom láttán meglepődött, s bár hitetlenkedve, tétovázva, vagy talán alkalmasságomban kételkedve, de mégis kezembe adta a skatulyát, majd szeme sarkából figyelte, hogy boldogulok-e? Én épp elégszer láttam már ezt a műveletet ahhoz, hogy egyetlen mozdulattal lángra lobbantsam, és a pipa szájához tartsam a gyufaszálat. S amikor a fölfelé igyekvő láng az első szippantásra rálapult a dohányra, a másodikra pedig bele is kapott, nagyapám elismerő biccentéssel vette el tőlem az égő gyufaszálat.

5 A tokány Ugocsában puliszkát jelent.

– Na jó lesz már, mer’ megégeted a kezed – figyelmeztetett, s aztán nyúlt a skatulya után, de bennem már ott remegett az elfojthatatlan vágy, hogy a gyufát magamnál tarthassam.

– Nagyapa! – Szóltam bátran, szándékában megelőzve, s közben elszántam marokoltam a skatulyát. – Hadd maradjon most nálam a gyufa, és ha Nagyapa majd megint meg akarja gyújtani a pipát, itt lesz nálam, és akkor is én fogom majd meggyújtani. Jó lesz, Nagyapa?

Mit tehetett az öreg, mint megvonta vállát, s rám hagyta, de bár ne tette volna, mert az én tervem darabkáit ekkor már az ördög rakosgatta. A pipa csak pipa, az nem fog lángot, de vajon hogyan ég a kertben a jól kiszáradt kukoricaszár? De én majd nem hagyom elégni az egészet, csak egy kicsit meggyújtom, mert látni szeretném, mint kap lángra, aztán gyorsan el is oltom. És egy alkalmas pillanatban, mintha csak a gangon lenne valami dolgom, kisurrantam a házból, s hátra-hátratekintve lesomfordáltam a kertbe, egyenesen a nagy jonatán almafa köré rakott kóré kupához. Hűvös, száraz ősz volt, a kórélevelek a legkisebb szellőtől is zörögtek. Amikor kinyitottam a skatulyát, ismét hátra tekintettem, hogy nem követett-e valaki? Megnyugodva vettem elő egy gyufaszálat, és végighúztam a doboz szélén. Sercent és mindjárt lángra kapott, a láng pedig fellobbantotta a száraz kórólevelet. Azt hiszem, az első néhány másodpercben remegtem a gyönyörtől, de amikor úgy döntöttem, hogy elég a játékból, el kellene oltani, már nem voltam ura a szemlátomást hatalmasodó lángnak. Riadtan és tehetetlenül nézem, mint emészti a tűz tehénként téli takarmányát, s a hirtelen támadt hőségtől ijedten hátrahőköltem.

Elsőként nagyanyám rohant le a kertbe, szeme és karja már útközben az eget faggatta. Nyomában nagyapám igyekezett a görbepottal, egy vödörben vizet lötyögtetve, s futottak a szomszédok is egymás után: Boriska nénénk, Zsiga bácsi, Mariska néni, Eli és Jóska. A vider és a lánc szaporán zuhogott le a kútba, a vizes edények kézzel kézre jártak. Valaki egy karóval szétdobálta a kévét, de azok közt már nem sok menthető akadt. Nem volt már mit oltani sem, és az almafa tüzet fogott törzsére se volt gondja senkinek, mert minden szempár rám szegeződött.

– Margit, legalább verd el jól a seggit egy vesszővel! – bízta Mariska néni nagyanyámat.

– Dehogyan nyúlok én hozzá, majd az apjától megkapja a magáét, ha megjön a gyárból!

A délelőtti műszak végeztével apám félig szaladva vágott át a Vásártéren, mint aki tudja már, mire érkezik. Be sem jött a házba, rohant le a kertbe, s miután széttekintett a büntett helyszínén, egyenesen felém tartott, aki a gangon állva vártam sorsomra. Semmit sem szólt, csak leoldotta derekáról a kopott nadrágszíjat, szemrehányóan szemembe nézett, s a büntetőeszközt feje fölé emelte. Mit tehettem volna, mint hozzá menekültem, lábát térde fölött átöleltem, és büntudattal telve vártam a megérdemelt ütések. Háromnál többet akkor sem tudtam volna összeszámolni, ha már iskolás vagyok, s a szíj nyomán maradt hurkák égető fájdalmára sem emlékszem már vissza. De amikor lehajolt hozzám, hogy magához öleljen, s homloka felől forró könnyek hullottak arcomba, akkor fakadtam csak sírva, az volt nekem az igazi büntetés.